

Az összefogás győzelme a folyó felett 2000. április - amikor a Tisza majdnem elnyelte a világot

Közép-Európa legnagyobb buzgárja Tisasason 2000. május 2-án – a védekezés jelképévé vált

20 éve vonult le a legnagyobb árhullám a Közép-Tiszán

Mintha Petőfi Sándor ismert sorai elevenedtek volna meg azokban a napokban. Az, hogy a szőke folyó mégsem nyelte el a fél világot, elsősorban az összefogásnak, a példaszerű együttműködésnek köszönhető. Éppen 20 éve, hogy az eddigi legnagyobb árhullám tetőzött a Közép-Tiszán, árvízi veszélyhelyzetet, rendkívül védelmi készültséget követelve. Szolnoknál soha nem látott magasságig, 1041 centiméterig nyújtózott a folyó vízszintje, és másodpercenként 2610 köbméter víz áramlott a töltései között. A következő oldalakon a 2000 tavaszán történt eseményeket elevenítjük fel, valamint a védekezés jelentős mozzanatait idézzük fel.

Alig tettük magunkat túl a Tiszán levonult cianid- és nehézfém-szennyezés okozta sokkon, márciusban már sűrűsödni kezdtek a baljós előjelek. A folyó vízgyűjtőjére lehullott csapadék területi átlaga 1998. áprilisától 2000. márciusáig - egy-két hónap kivételével -, minden hónapban meghaladta a sokévi átlagot. Ezért a talaj teljes egészében telítődött, ami a felszíni lefolyást lényegesen elősegítette. (Az Alföldön a víz borította területek nagysága ekkortájt meghaladta az 1999-es rendkívüli belvízi helyzet idején kialakult előntéseket.) Szintén aggasztó hírek érkeztek a hegyekből, a vízgyűjtőn a hóvízkészlet elérte a 7 köbkilométert, március közepére a hó vastagsága ezer méter felett mindenhol meghaladta a 60 centimétert, sőt, helyenként elérte a 200 centit. A tavasz első hónapja kiadós csapadékot hozott, március 25-től április 6-ig szinte folyamatosan, az egész Kárpát-medencében esett, miközben fokozatosan nőtt a nappali felmelegedés, aminek a hatására a fel-

halmozódott hó intenzíven olvadni kezdett. A hirtelen olvadás és a lehullott eső együttes következményeként a Tisza vásárosnaményi szelvényében 806 centiméteren tetőző árhullám keletkezett. Ez alapján Szolnoknál 900 cm közeli tetőzést prognosztizáltak.

Az elkövetkezendő napokban azonban tovább szakadt az eső, ami további gyors hóolvadást idézett elő, s újabb árhullámokat indított el. A Tiszán, a Szamoson, a Bodrogon, a Sajón és a Hernádon egyaránt magas vízszintek alakultak ki. Április 6-án a Zagyva és Tarna találkozásánál meg kellett nyitni mind a jásztelki, mind pedig a borsóhalmi vésztározót a Zagyva főága középső és alsó szakaszainak tehermentesítése érdekében. Nagyon magas árhullámok alakultak ki a Körösök vízrendszerében is. A Tisza felső mellékfolyóin létrejött árhullámok a magyarországi szakaszon szinte egy időben, április 8-án tetőztek és a Tiszában igen magas szinten találkozva, egy hullámként vonultak le.

A felkészülés egyik lépése: ideiglenes töltés építése a szolnoki Csákllya utcában

A védekezés irányítói

Védelemvezető: Dr. Nagy István igazgató

Helyettesei: Barcs Sándorné, Varga László, Ivaskó Lajos, Reményi István
(KÖTIVIEP)

Ez a második árhullám Vásárosnaménynál április 8-án este tetőzött 882 cm-es vízállással. (Itt az első és a második árhullám tetőzése közötti időkülönbség mindössze 6 nap volt.) A második tiszai árhullám tehát gyorsan utolérte az előzőt, és Tiszabercelnél már fokozatos vízszintemelkedést figyelhattunk meg. Az árhullám hatalmas méretére jellemző volt, hogy a tiszaberceli szelvénytől egészen a mindszei vízmércéig megdöntötte az eddigi maximális vízszinteket, mégpedig Tiszabercelnél 4 centiméterrel, Tokajnál 34 centivel, Kiskörénél 52 centivel, Szolnoknál 67 centivel, Tiszaugnál pedig 88 centivel haladta meg az addigi legnagyobb vízállásértékeket. Április 7-én az igazgatóság összes tiszai védvonalszakaszán III. fokú készültséget kellett elrendelni. Aznap összeült a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Védelmi Bizottság (a védelmi igazgatási feladatokat meghatározó testület május 10-ig folyamatosan ülésezett) és döntött arról, hogy dr. Nagy István, a KÖTIVIZIG igazgatója javasolja az illetékes miniszternek: a Kormány rendeljen el rendkívüli védekezési készültséget és hirdesse ki a veszélyhelyzetet a Közép-Tisza vidékére.

A Kormány április 8-án ezt meg is tette, megállapította az árvízi veszélyhelyzetet, s az igazgatóság teljes tiszai szakaszán, a Zagyva és a Hármas-Körös visszaduzzasztással érintett szakaszain, valamint a Hortobágy-Berettyón április 8-án 22 órától rendkívüli védelmi készültséget rendelt el.

A naményi tetőzés alapján a védelemvezetés módosította a felkészülési szinteket: az LNV (legnagyobb vízszint), illetve a MÁSZ (mértékadó árvízszint) + 50 cm-re kellett a védelmi műveket kiépíteni úgy, hogy azok magasságilag fejleszthetők legyenek. Az ezt követő napokban gőzerővel folyt a védelmi anyagok átcsoportosítása, beszerzése, a művek kiépítése, valamint a védekezéshez szükséges munkacsapatok, gépek mozgósítása. A tetőzés értékét a Közép-Tiszán ekkor már mintegy 60-70 cm-re becsülték az 1999-es maximum felett, ennek megfelelően tovább pontosították a felkészülési szinteket (LNV + 70 cm, illetve MÁSZ + 50 cm) és az ideiglenes védművek kiépítési magasságát. A nyúlgátak kialakítását, a töltések magasítását fokozott ütemben végezték, pár nap alatt 155 kilométeren!

A magasításokat megközelítően 70 kilométer hosszon hullámverés elleni véde-lemmel is elláttuk. Április 7-től folyamatosan érkeztek a térségbe műszakiak a többi vízügyi igazgatóságról, elsősorban az ÉDUVIZIG-től, a KDTVIZIG-től, a DÉDUVIZIG-től, a KDVVIZIG-től, az ADUVIZIG-től és a NYUDUVIZIG-től, akikhez később csatlakozott a FETI-VIZIG, illetve a TIVIZIG Védelmi Osztaga is. (A társ igazgatóságoktól együttesen 380 kolléga segítette a védekezést.) A beavatkozások nagysága azonban április 10-től a honvédség segítségét is szükségessé tette. A tetőzés körüli napokban a védekezésben résztvevő katonák száma elérte a 2700 főt. Jelentős számú katonai eszköz is a vízügy szolgálatába állt, főként kételtű járművek és egyéb erőgépek, az akolhádi töltésrepedésnél és a tiszajenői ideiglenes védmű megcsúszásánál pedig a MI-8-as helikopterek adtak nélkülözhetetlen támogatást.

Az április 12-i tokaji tetőzés után a szolnoki csúcsot a 1020+20 cm közelében határozták meg a szakemberek, valamint az egész igazgatósági Tisza-szakaszon jelentősen LNV feletti tetőzési értékeket jeleztünk előre. Mivel várható volt, hogy az elkövetkezendő időszakban nagyobb mennyiségű csapadék esik, ezért a védelmi szakaszokon belül több helyen nagy mennyiségű védelmi anyagot deponáltak.

Az első, veszélyes árvízi jelenség Tisasüly-Kőtelek között, a téglafalazattal burkolt szakaszon jelentkezett, ezt követte az akolhádi töltésrepedés. Mivel ebben a térségben a tetőzés felé közeledve egyre több jelenség keletkezett, ezért április 16-án dr. Nagy István védelemvezető - a védekezés során első alkalommal - javaslatot tett Tisasüly, Kőtelek és Hunyadfalva részleges kitelepítésére, amit a védelmi bizottság (a megyei közgyűlés) elnöke el is rendelt.

Töltésrepedés bevédése Tisasüly-Akolhátnál

Miután másutt is egyre nagyobb számban jelentkeztek az igen veszélyes töltésrepedések, rézsúcsúszások, suvadások, ezért április 17-én a védelemvezető javaslatot tett a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Védelmi Bizottság elnökének a Tiszaug-Kunszentmárton közötti vasútvonaltól délre eső megyei területeken található létesítmények, lakóépületek kiürítésére a belterületek kivételével (Szelevény, Csépa és Tiszasas külterülete), valamint a Csongrád Megyei Védelmi Bizottság elnökének az északon a Jász-Nagykun-Szolnok megye által határolt, délnyugaton a Tisza által határolt, délkeleten pedig a Hármas-Körös által határolt külterületi terület kiürítésére. Ugyancsak április 17-én került sor a Tisza jobb partján a kécskei öblözet Bács-Kiskun megyei külterületeire vonatkozóan a kitelepítés elrendelésére (Tiszakécske, Tiszakécske-Kerekdomb, Lakitelek külterülete). Másnap, április 18-án Tiszajenő, Tiszavárkony, Vezseny lakosságának kitelepítésére történt javaslat és határozathozatal, miután Tiszajenőnél először a Terjékitanyánál megcsúszott a nyúlgát, majd a község mellett történt veszélyes rézsúcsúszás.

Parti sétány a tetőzés előtti napokban

Április 19-én 1041 centiméteres vízállással tetőzött a Tisza Szolnoknál, 67 centivel az addigi legnagyobb vízszint (LNV) fölött.

Az igazgatóság által az árvízvédelmi védekezésben foglalkoztatottak létszáma ezen a napon 13328 fő volt. Hat katonai helikopter, 347 építőipari gép, 877 közúti jármű, és 9 vízi jármű is részt vett a hatalmas munkában. A térségben a tetőzés 32 órán keresztül elhúzódott. A szolnoki szelvényben 1000 cm felett 11 napon, az 1999-es csúcs (974 cm) felett 15 napon, az 1970. évi 909 cm-es maximum felett 24 napon, a 800 cm-es (III. fok) vízszint felett pedig 32 napon keresztül „tartózkodott” a víz. A Tisza rekord magas vízszintje jelentősen visszaduzzasztotta a Zagyva és a Hármas-Körös torkolat-közel szakszát, így a torkolattól 30-40 kilométeres távolságban új LNV értékek születtek mindkét folyón.

A tetőzést megelőzően két nappal jelentkezett a védekezés egyik legkritikusabb jelensége Szolnokon, a régi 4-es út kertvárosi szakaszán. A gátórház mellett beszakadt a töltéskoronán lévő úttest és a mentett oldalon igen erős csurgás indult meg. A veszélyes jelenség azonnali beavatkozást, szádlemezes védelem kiépítését igényelte.

Április 20-án Nagykörű, Csataszög, Szórópuszta, Dobapuszta, Jászládány, Besenyszög, Tisasüly, Kőtelek, továbbá Hunyadfalva teljes lakosságának kitelepítési határozata született meg, valamint javaslat Jászkísér és Szászberek kiürítésének előkészítésére.

A rekord vízállás komoly gondokat okozott a vasúti közlekedésben is. A Zagyván átívelő szolnoki és szászberki vasúti híd szerkezetének alsó éle a vízben állt, ezért Szolnoknál - az egyik pálya lezárása mellett -, megrakott vagonokkal le kellett terhelni a hidat. A Szolnok-Szajol közötti, a hullámtéren vezető vasúti pálya ágyazata szintén vízben állt, itt szintén le kellett zárni az egyik pályát, a másikon pedig csak lépésben közlekedhettek a vonatok.

Szolnok, Debreceni út

Szolnok, Tisza parti játszótér

Szolnok, Zagyva vasúti híd

Szolnok, Zagyva parti lakótelep

A Szolnoki Szakasz mérnökség épülete

Tiszabura

Nagyrév

Tiszajenő

Az árvízi jelenségek (szivárgó- és fakadó vizek, csurgások, buzgárok, átázás okozta felpuhulás, rézsúcsúszások) folyamatosan jelentkeztek, áradó és apadó ágban egyaránt. A legtöbb rézsúcsúszás-hámlás Tiszasüly-Nagykörű térségében történt, de Tizsakécske-Lakitelek között, és Pusztataskonynál is több helyen előfordult ez a veszélyes jelenség.

Az árvíz ideje alatt a töltések mentén összesen 356 kilométeren, 839 hektárt borított fakadó víz, szivárgó víz pedig 175 kilométeren jelent meg. A csurgások száma 944 volt, a buzgároké pedig 124. Utóbbiak közül az április 18-án feltört tiszasasi bizonyult a legnagyobb, csak ennek a bevédésére 23 600 (!) homokzsákra volt szükség. (Később kiderült: méretével kiérdemelte a Közép-Európa legnagyobb buzgára címet, s ma emlékmű hívja fel a figyelmet az ellene való küzdelemre.)

A KÖTIVIZIG területén összesen 123 kilométeren kellett nyúlgátat építeni, ezen kívül 30 kilométeren bordás megtámasztás, 69 kilométeren pedig hullámverés elleni védmű készült. A védekezés során mintegy 314 ezer köbméter homokot és 71 ezer tonna homokos kavicsot használtak fel. Homokzsákból összesen 8,5 millió fogyott, továbbá 388 ezer négyzetméter fólia és 8200 négyzetméter szádfal!

Talán nem véletlen, hogy a rendkívüli védelmi készültséget május 9-én, az európai győzelem napján szüntették meg.

Szolnok, belvárosi Tisza-híd

Zagyva-Tisza torkolat

A Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság lapjának különszáma

Szerkesztő: Laczi Zoltán. Fotó: KÖTIVIZIG.

Kiadja a Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság. Kiadó: Lovas Attila igazgató.

5000 Szolnok, Boldog Sándor István körút 4. Telefon: 56/425-422/20147

További információk, képek: www.kotivizig.hu, www.facebook.com/kotivizig1

